

An Reifreann ar an gCúirt Achomhairc – athruithe molta ar an mBunreacht – Airteagal 34

Leagtar amach an moladh maidir leis an mBunreacht a leasú ionas go mbunófaí Cúirt Achomhairc agus ionas go ndéanfaí athruithe eile ar chóras na gCúirteanna sa Bhille um an Tríú Leasú is Tríocha ar an mBunreacht (Cúirt Achomhairc), 2013:

<http://www.oireachtas.ie/documents/bills28/bills/2013/7913/b79b13d.pdf>

Tá téacs iomlán an Bhunreacht le fáil ag: <http://www.irishstatutebook.ie/ga/constitution/index.html>

Is ar Airteagal 34 den Bhunreacht a bheadh na príomhathruithe á ndéanamh. I gcás go rithfear an reifreann, leasófar Airteagal 34 ar an gcaoi seo a leanas:

Airteagal	Téacs mar atá faoi láthair	Leasú [athruithe aibhsithe]
Airteagal 34	<p>Na Cúirteanna</p> <p>1 Is i gcúirteanna a bhunaítear le dlí agus ag breithiúna a cheaptar ar an modh atá leagtha amach sa Bhunreacht seo a riarfar ceart, agus is go poiblí a dhéanfar sin ach amháin sna cásanna speisialta teoranta sin a ordófar le dlí.</p> <p>2 Beidh ar na cúirteanna sin Cúirteanna Céadchéime agus Cúirt Achomhairc Dheiridh.</p> <p>3 1° Beidh ar na Cúirteanna Céadchéime sin Ard-Chúirt ag a mbeidh lándlínse bhunaidh, agus cumhacht chun breith a thabhairt, i ngach ní agus ceist dlí nó fíorais cibé sibhialta nó coiriúil iad.</p> <p>2° Taobh amuigh de chás dá socraítear a mhalairt leis an Airteagal seo, beidh dlínse ag an Ard-Chúirt maidir leis an gceist sin bail a bheith nó gan a bheith ar aon dlí áirithe ag féachaint d'fhorálacha an Bhunreacht seo, agus ní cead aon cheist den sórt sin a tharraingt anuas (trí phléadáil ná argóint ná eile) i gCúirt ar bith, arna bunú faoin Airteagal seo nó faoi aon Airteagal eile den Bhunreacht seo, seachas an Ard-Chúirt nó an Chúirt Uachtarach.</p>	<p>Na Cúirteanna</p> <p>1 Is i gcúirteanna a bhunaítear le dlí agus ag breithiúna a cheaptar ar an modh atá leagtha amach sa Bhunreacht seo a riarfar ceart, agus is go poiblí a dhéanfar sin ach amháin sna cásanna speisialta teoranta sin a ordófar le dlí.</p> <p>2 Beidh ar na Cúirteanna sin:</p> <p>i Cúirteanna Céadchéime;</p> <p>ii Cúirt Achomhairc; agus</p> <p>iii Cúirt Achomhairc Dheiridh.</p> <p>3 1° Beidh ar na Cúirteanna Céadchéime sin Ard-Chúirt ag a mbeidh lándlínse bhunaidh, agus cumhacht chun breith a thabhairt, i ngach ní agus ceist dlí nó fíorais cibé sibhialta nó coiriúil iad.</p> <p>2° Taobh amuigh de chás dá socraítear a mhalairt leis an Airteagal seo, beidh dlínse ag an Ard-Chúirt maidir leis an gceist sin bail a bheith nó gan a bheith ar aon dlí áirithe ag féachaint d'fhorálacha an Bhunreacht seo, agus ní cead aon cheist den sórt sin a tharraingt anuas (trí phléadáil ná argóint ná eile) i gCúirt ar bith, arna bunú faoin Airteagal seo nó faoi aon Airteagal eile den Bhunreacht seo, seachas an Ard-Chúirt, an Chúirt Achomhairc nó an Chúirt Uachtarach.</p>

Airteagal	Téacs mar atá faoi láthair	Leasú [athruithe aibhsithe]
-----------	----------------------------	-----------------------------

Airteagal 34

- 3° Ní bheidh dlínse ag Cúirt ar bith chun bailíocht dhlí nó fhorála ar bith de dhlí a chur in amhras is dlí a ndearna an tUachtarán an Bille lena. aghaidh a chur faoi bhreith na Cúirte Uachtaraí faoi Airteagal 26 den Bhunreacht seo, ná chun bailíocht fhorála de dhlí a chur in amhras má rinne an tUachtarán an fhoráil chomhréire sa Bhille le haghaidh an dlí sin a chur faoi bhreith na Cúirte Uachtaraí faoin Airteagal sin 26.
- 4° Beidh ar na Cúirteanna Céadchéime, fairis sin, Cúirteanna ag a mbeidh dlínse theoranta áitiúil maille le ceart achomhairc ina n-aghaidh faoi mar a chinnfear le dlí.

- 3° Ní bheidh dlínse ag Cúirt ar bith chun bailíocht dhlí nó fhorála ar bith de dhlí a chur in amhras is dlí a ndearna an tUachtarán an Bille lena aghaidh a chur faoi bhreith na Cúirte Uachtaraí faoi Airteagal 26 den Bhunreacht seo, ná chun bailíocht fhorála de dhlí a chur in amhras má rinne an tUachtarán an fhoráil chomhréire sa Bhille le haghaidh an dlí sin a chur faoi bhreith na Cúirte Uachtaraí faoin Airteagal sin 26.
- 4° Beidh ar na Cúirteanna Céadchéime, fairis sin, Cúirteanna ag a mbeidh dlínse theoranta áitiúil maille le ceart achomhairc ina n-aghaidh faoi mar a chinnfear le dlí.

4	1° Maidir leis an gCúirt Achomhairc—
	i taobh amuigh de chás dá socraítear a mhalairt leis an Airteagal seo, agus
	ii taobh amuigh de cibé eisceachtaí agus faoi chuimsiú cibé rialacha a ordófar le dlí,
	beidh dlínse achomhairc aici ar bhreitheanna uile na hArd-Chúirte agus, fairis sin, ar na breitheanna sin ó chúirteanna eile a ordófar le dlí.
	2° Ní cead aon dlí a achtú a chuirfeadh ar an taobh amuigh de dhlínse achomhairc na Cúirte Achomhairc cásanna ina mbeadh ceisteanna le réiteach i dtaobh bail a bheith nó gan a bheith ar aon dlí, ag féachaint d’fhorálacha an Bhunreachta seo.
	3° Ní bheidh dul thar breith na Cúirte Achomhairc, taobh amuigh de chás dá socraítear a mhalairt leis an Airteagal seo.

Airteagal

Téacs mar atá faoi láthair

Airteagal 34

- 4 1° An Chúirt Uachtarach is teideal don Chúirt Achomhairc Dheiridh.
- 2° An Príomh-Bhreitheamh is teideal d'uachtarán na Cúirte Uachtaraí.
- 3° Taobh amuigh de cibé eisceachtaí agus faoi chuimsiú cibé rialacha a ordófar le dlí, beidh dlínse achomhairc ag an gCúirt Uachtarach ar bhreitheanna uile na hArd-Chúirte agus, fairis sin, ar na breitheanna sin ó chúirteanna eile a ordófar le dlí.
- 4° Ní cead aon dlí a achtú a chuirfeadh ar an taobh amuigh de dhlínse achomhairc na Cúirte Uachtaraí cásanna ina mbeadh ceisteanna le réiteach i dtaobh bail a bheith nó gan a bheith ar aon dlí, ag féachaint d'fhorálacha an Bhunreachta seo.

Leasú [athruithe aibhsithe]

[Déanfar Airteagal 34.4. a athuimhriú mar 34.5]

- 5 1° An Chúirt Uachtarach is teideal don Chúirt Achomhairc Dheiridh.
- 2° An Príomh-Bhreitheamh is teideal d'uachtarán na Cúirte Uachtaraí.
- 3° Faoi chuimsiú cibé rialacha a ordófar le dlí, beidh dlínse achomhairc ag an gCúirt Uachtarach ar bhreith ón gCúirt Achomhairc más deimhin leis an gCúirt Uachtarach—
- i gur breith í lena ngabhann ní a bhfuil tábhacht phoiblí i gcoitinne ann, nó
- ii gur gá, ar mhaithe leis an gceartas, achomharc chun na Cúirte Uachtaraí a bheith ann.
- 4° D'ainneoin alt 4.1° den Airteagal seo, beidh ag an gCúirt Uachtarach, faoi chuimsiú cibé rialacha a ordófar le dlí, dlínse achomhairc ar bhreith ón Ard-Chúirt más deimhin leis an gCúirt Uachtarach go bhfuil imthosca neamhchoiteanna ann a fhágann gur gá achomharc díreach chuici a bheith ann agus, chun gur deimhin leis an gCúirt Uachtarach amhlaidh, is réamhchoinníoll é gurb ann do cheachtar de na tosca seo a leanas nó dóibh araon:
- i gur breith í lena ngabhann ní a bhfuil tábhacht phoiblí i gcoitinne ann;
- ii gur ar mhaithe leis an gceartas é.

[Déanfar Airteagal 34.4.4° a athuimhriú mar 34.4.5°]

- 5° Ní cead aon dlí a achtú a chuirfeadh ar an taobh amuigh de dhlínse achomhairc na Cúirte Uachtaraí cásanna ina mbeadh ceisteanna le réiteach i dtaobh bail a bheith nó gan a bheith ar aon dlí, ag féachaint d'fhorálacha an Bhunreachta seo.

Airteagal

Téacs mar atá faoi láthair

Leasú [athruithe aibhsithe]

Airteagal 34

- 5° Is é a chraolfas breith na Cúirte Uachtaraí ar cheist i dtaobh bail a bheith nó gan a bheith ar dhlí ag féachaint d'fhorálacha an Bhunreacht seo ná an duine sin de bhreithiúna na Cúirte sin a cheapfaidh an Chúirt sin chuige sin, agus ní cead tuairim ar bith eile ar an gceist sin, ag aontú nó ag easaontú leis an mbreith sin, a chraoladh ná ní cead a nochtadh tuairim ar bith eile den sórt sin a bheith ann.
- 6° Ní bheidh dul thar breith na Cúirte Uachtaraí i gcás ar bith.

- 5 1° Gach duine a cheapfar chun bheith ina bhreitheamh faoin mBunreacht seo ní foláir dó an dearbhú seo a leanas a dhéanamh agus a lámh a chur leis:
- “I láthair Dia na nUilechumhacht táimse, , á ghealladh agus á dhearbhu go sollúnta agus go fírinneach go gcomhlíonfad go cuí agus go dílis, chomh maith agus is eol agus is cumas dom, oifig an Phríomh-Bhreithimh (*nó de réir mar a oireas*) gan eagla gan claonadh, gan bá gan drochaighe chun duine ar bith, agus go gcumhdód Bunreacht agus dlíthe Éireann. Dia do mo stiúradh agus do mo chumhdach.”
- 2° Is i láthair an Uachtaráin a dhéanfaidh an Príomh-Bhreitheamh an dearbhú sin agus a chuirfidh a lámh leis, agus is sa chúirt go poiblí agus i láthair an Phríomh-Bhreithimh nó an bhreithimh den Chúirt Uachtarach is sinsearaí dá mbeidh ar fáil a dhéanfaidh gach breitheamh eile den Chúirt Uachtarach agus gach breitheamh den Ard-Chúirt agus de gach Cúirt eile an dearbhú sin agus a chuirfidh lámh leis.
- 3° Ní foláir do gach breitheamh an dearbhú a dhéanamh agus a lámh a chur leis sula dté i gcúram dualgas a oifige, agus cibé scéal é, ar dháta nach déanaí ná deich lá tar éis lae a cheaptha, nó dáta is déanaí ná sin mar a chinneadh an tUachtarán.
- 4° Aon bhreitheamh a dhiúltós nó a fhailleos an dearbhú réamhráite a dhéanamh ní foláir a mheas go bhfuil scartha aige lena oifig.

[Scríosfar Airteagal 43.4.5°]

- 6° Ní bheidh dul thar breith na Cúirte Uachtaraí i gcás ar bith.

[Déanfar Airteagal 34.5 a athuimhriú mar 34.6]

- 6 1° Gach duine a cheapfar chun bheith ina bhreitheamh faoin mBunreacht seo ní foláir dó an dearbhú seo a leanas a dhéanamh agus a lámh a chur leis:
- “I láthair Dia na nUilechumhacht táimse, , á ghealladh agus á dhearbhu go sollúnta agus go fírinneach go gcomhlíonfad go cuí agus go dílis, chomh maith agus is eol agus is cumas dom, oifig an Phríomh-Bhreithimh (*nó de réir mar a oireas*) gan eagla gan claonadh, gan bá gan drochaighe chun duine ar bith, agus go gcumhdód Bunreacht agus dlíthe Éireann. Dia do mo stiúradh agus do mo chumhdach.”
- 2° Is i láthair an Uachtaráin a dhéanfaidh an Príomh-Bhreitheamh an dearbhú sin agus a chuirfidh a lámh leis, agus is sa chúirt go poiblí agus i láthair an Phríomh-Bhreithimh nó an bhreithimh den Chúirt Uachtarach is sinsearaí dá mbeidh ar fáil a dhéanfaidh gach breitheamh eile den Chúirt Uachtarach, gach breitheamh den Chúirt Achomhairc, agus gach breitheamh den Ard-Chúirt agus de gach Cúirt eile an dearbhú sin agus a chuirfidh lámh leis.
- 3° Ní foláir do gach breitheamh an dearbhú a dhéanamh agus a lámh a chur leis sula dté i gcúram dualgas a oifige, agus cibé scéal é, ar dháta nach déanaí ná deich lá tar éis lae a cheaptha, nó dáta is déanaí ná sin mar a chinneadh an tUachtarán.
- 4° Aon bhreitheamh a dhiúltós nó a fhailleos an dearbhú réamhráite a dhéanamh ní foláir a mheas go bhfuil scartha aige lena oifig.

An Reifreann ar an gCúirt Achomhairc – Airteagail eile a ndéanfaí athruithe orthu

Sa mholadh maidir leis an mBunreacht a leasú ionas go mbunófaí Cúirt Achomhairc baineann sé go príomha le leasuithe ar <Airteagal 34.> Tá roinnt leasuithe beaga eile á moladh freisin. Baineann siadsan go príomha leo seo:

- a chinntiú go mbeidh na cosaintí Bunreachtúla céanna ag breithiúna na Cúirte Achomhairc is atá ag breithiúna na Cúirte Uachtaraí agus na hArd-Chúirt faoi láthair agus
- dul i ngleic le roinnt feidhmeanna eile ag Uachtarán na Cúirte Achomhairc agus Uachtarán na hArd-Chúirte.

Airteagal	Téacs mar atá faoi láthair	Leasú [athruithe aibhsithe]
Airteagal 12	8 Is é slí a rachaidh an tUachtarán i gcúram a oifige ná leis an dearbhú seo a leanas a dhéanamh go poiblí agus a lámh a chur leis i bhfianaise chomhaltaí den dá Theach den Oireachtas, agus breithiúna den Chúirt Uachtarach agus den Ard-Chúirt agus maithe poiblí eile:...	8 Is é slí a rachaidh an tUachtarán i gcúram a oifige ná leis an dearbhú seo a leanas a dhéanamh go poiblí agus a lámh a chur leis i bhfianaise chomhaltaí den dá Theach den Oireachtas ¹ , agus breithiúna den Chúirt Uachtarach, den Chúirt Achomhairc agus den Ard-Chúirt agus maithe poiblí eile:...
Airteagal 14	2 2 ^o Gníomhóidh Uachtarán na hArd-Chúirte ina chomhalta den Choimisiún in ionad an Phríomh-Bhreithimh aon uair a bheas oifig an Phríomh-Bhreithimh folamh nó a bheas an Príomh-Bhreitheamh gan bheith i gcumas gníomhaithe.	2 2 ^o Gníomhóidh Uachtarán na Cúirte Achomhairc ina chomhalta den Choimisiún in ionad an Phríomh-Bhreithimh aon uair a bheas oifig an Phríomh-Bhreithimh folamh nó a bheas an Príomh-Bhreitheamh gan bheith i gcumas gníomhaithe.

¹ Déanfar athruithe breise ar an airteagal seo i gcás go rithfear an reifreann ar an Seanad <http://www.oireachtas.ie/documents/bills28/bills/2013/6313/b63a13d.pdf>

Airteagal	Téacs mar atá faoi láthair	Leasú [athruithe aibhsithe]
Airteagal 31	<p>2 Is iad na daoine seo a leanas a bheas ina gcomhaltaí den Chomhairle Stáit:</p> <ul style="list-style-type: none"> i De bhua oifige: an Taoiseach, an Tánaiste, an Príomh-Bhreitheamh, Uachtarán na hArd-Chúirte, Cathaoirleach Dháil Éireann, Cathaoirleach Sheanad Éireann, agus an tArd-Aighne. ii Gach duine ar cumas dó agus ar fonn leis gníomhú ina chomhalta den Chomhairle Stáit, agus a bhí tráth ina Uachtarán nó ina Thaoiseach nó ina Phríomh-Bhreitheamh, nó ina Uachtarán ar Ard-Chomhairle Shaorstát Éireann. iii Aon daoine eile a cheapfar ag an Uachtarán faoin Airteagal seo, má cheaptar aon duine, chun bheith ina gcomhaltaí den Chomhairle Stáit. 	<p>2 Is iad na daoine seo a leanas a bheas ina gcomhaltaí den Chomhairle Stáit:</p> <ul style="list-style-type: none"> i De bhua oifige: an Taoiseach, an Tánaiste, an Príomh-Bhreitheamh, Uachtarán na Cúirte Achomhairc, Uachtarán na hArd-Chúirte, Cathaoirleach Dháil Éireann, Cathaoirleach Sheanad Éireann², agus an tArd-Aighne. ii Gach duine ar cumas dó agus ar fonn leis gníomhú ina chomhalta den Chomhairle Stáit, agus a bhí tráth ina Uachtarán nó ina Thaoiseach nó ina Phríomh-Bhreitheamh, nó ina Uachtarán ar Ard-Chomhairle Shaorstát Éireann. iii Aon daoine eile a cheapfar ag an Uachtarán faoin Airteagal seo, má cheaptar aon duine, chun bheith ina gcomhaltaí den Chomhairle Stáit.
Airteagal 35	<p>1 Is ag an Uachtarán a cheapfar breithiúna na Cúirte Uachtaraí, na hArd-Chúirte agus an uile Chúirte eile a bhunaítear de bhun Airteagal 34 den Bhunreacht seo.</p>	<p>1 Is ag an Uachtarán a cheapfar breithiúna na Cúirte Uachtaraí, na Cúirte Achomhairc, na hArd-Chúirte agus an uile Chúirte eile a bhunaítear de bhun Airteagal 34 den Bhunreacht seo.</p>
Airteagal 35	<p>4 1° Ní cead breitheamh den Chúirt Uachtarach ná den Ard-Chúirt a chur as oifig ach amháin de dheasca mí-iompair nó míthreorach a luafar, ná an uair sin féin mura rithid Dáil Éireann agus Seanad Éireann rúin á éileamh é a chur as oifig.</p>	<p>4 1° Ní cead breitheamh den Chúirt Uachtarach, den Chúirt Achomhairc ná den Ard-Chúirt a chur as oifig ach amháin de dheasca mí-iompair nó míthreorach a luafar, ná an uair sin féin mura rithid Dáil Éireann agus Seanad Éireann³ rúin á éileamh é a chur as oifig.</p>

² Déanfar athruithe breise ar an airteagal seo i gcás go rithfear an reifreann ar an Seanad <http://www.oireachtas.ie/documents/bills28/bills/2013/6313/b63a13d.pdf>

³ Déanfar athruithe breise ar an airteagal seo i gcás go rithfear an reifreann ar an Seanad <http://www.oireachtas.ie/documents/bills28/bills/2013/6313/b63a13d.pdf>

Airteagal

Téacs mar atá faoi láthair

Leasú [athruithe aibhsithe]

Airteagal 36

Faoi chuimsiú na bhforálacha sin romhainn den dlí a rialófar na nithe seo a leanas .i.–

- i líon breithiúna na Cúirte Uachtaraí, agus na hArd-Chúirte, tuarastal, aois scortha agus pinsin na mbreithiúna sin,
- ii líon breithiúna gach Cúirte eile, agus na coinníollacha faoina gceaptar iad, agus
- iii comhdhéanamh agus comheagraíocht na gCúirteanna sin, roinnt na dlínse agus na hoibre ar na Cúirteanna sin agus ar na breithiúna sin, agus gach ní a bhaineas le nós imeachta.

Airteagal 40

- 4 3° I gcás duine a deirtear a bheith á choinneáil ina bhrá go haindleathach a thabhairt ina phearsain i láthair na hArd-Chúirte de bhun ordaithe chuige sin arna dhéanamh faoin alt seo agus gur deimhin leis an gCúirt sin an duine sin a bheith á choinneáil ina bhrá de réir dlí áirithe ach an dlí sin a bheith neamhbhaillí ag féachaint d’fhorálacha an Bhunreachta seo, ní foláir don Ard-Chúirt an cheist sin bail a bheith nó gan a bheith ar an dlí sin a chur faoi bhreith na Cúirte Uachtaraí i bhfoirm cháis ríofa agus féadfaidh, le linn an cheist sin a chur faoi bhreith amhlaidh nó tráth ar bith ina dhiaidh sin, ligean don duine sin a shaoirse a bheith aige, faoi réir na mbannaí agus na gcoinníollacha sin a cheapfaidh an Ard-Chúirt go dtí go dtabharfaidh an Chúirt Uachtarach breith ar an gceist a chuirfear faoina breith amhlaidh.

Faoi chuimsiú na bhforálacha sin romhainn den dlí a rialófar na nithe seo a leanas .i.–

- i líon breithiúna na Cúirte Uachtaraí, **na Cúirte Achomhairc**, agus na hArd-Chúirte, tuarastal, aois scortha agus pinsin na mbreithiúna sin,
- ii líon breithiúna gach Cúirte eile, agus na coinníollacha faoina gceaptar iad, agus
- iii comhdhéanamh agus comheagraíocht na gCúirteanna sin, roinnt na dlínse agus na hoibre ar na Cúirteanna sin agus ar na breithiúna sin, agus gach ní a bhaineas le nós imeachta.

- 4 3° I gcás duine a deirtear a bheith á choinneáil ina bhrá go haindleathach a thabhairt ina phearsain i láthair na hArd-Chúirte de bhun ordaithe chuige sin arna dhéanamh faoin alt seo agus gur deimhin leis an gCúirt sin an duine sin a bheith á choinneáil ina bhrá de réir dlí áirithe ach an dlí sin a bheith neamhbhaillí ag féachaint d’fhorálacha an Bhunreachta seo, ní foláir don Ard-Chúirt an cheist sin bail a bheith nó gan a bheith ar an dlí sin a chur **faoi bhreith na Cúirte Achomhairc** i bhfoirm cháis ríofa agus féadfaidh, le linn an cheist sin a chur faoi bhreith amhlaidh nó tráth ar bith ina dhiaidh sin, ligean don duine sin a shaoirse a bheith aige, faoi réir na mbannaí agus na gcoinníollacha sin a cheapfaidh an Ard-Chúirt go dtí go dtabharfaidh **an Chúirt Achomhairc** breith ar an gceist a chuirfear faoina breith amhlaidh..